HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ור' יהושע היא. בגבא מציעא בתנורו של עכנאי בפ' השהד (ד' נט:): **ומשלשלן.** לשון שלשלת כלומר סודרן לאחר המזון: **וממאי דב"ש היא כו'.** אלמא לב"ש מאור ואח"כ בשמים וכן בריש"א נמי מאור ואחר כך בשמים קאמר אלמא ב"ש היא וקתני יין בריש"א מקמי הבדלה: **ודילמא ב"ה היא ואליבא דר"מ.** דתנן במתניתין ב"ה אומרים נר ובשמים ואחר כך נגמרא[ג] ר"מ היא: **לא סלקא דעתך.** לאוקמי בריש"א במתניתין דמתני' קתני מזון בחמלא ובריש"א קתני מקשלשן כולן לאחריו כר' יהודה דאמר על המזון שבתחלה ומדקתני לרבי יהודה מאור ואח"כ בשמים בית שמאי היא: **ומ"מ קשיא.** דברכת היין קדמה להבדלה: קדוש עיולי הוא והבדלה אפוקי היא: **ברכה טעונה כוס.** ברכת המזון דקתני מניחו לאחר המזון: **והתנן.** מתני' בפרקין[ד]: **בא להן.** כל ימות השנה קאמר: **אחר המזון.** ובתוך המזון לא בא להם וכשגמרו סעודתם בא להם לפני ברכת המזון: **מאי לאו דשתי ליה.** הי"ק ב"ש אם רצה מברך על היין ושותהו ואין צריך להניחו לברכת המזון: **טעמו פגמו.** לברכת המזון ולקדוש והבדלה בפרק ערבי פסחים (ד' קה:): ה"ג **אלא תרי תנאי אליבא דב"ש.** תנא דמתני' ותנא דר' חייא[ו] תנא דרבי חייא אליבא דב"ש אמר אין ברכה טעונה כוס ותנא דמתניתין דלעיל דרבי יהודה אליבא דב"ש סבר ברכה טעונה כוס: **גזרה שמא יטמאו משקין.** שנפלו באחורי הכוס מחמת ידיים דתנן (פרה פ"ח מ"ו) כל הפוסל את התרומה מטמא משקים להיות תחלה ויחזרו ויטמאו את הכוס וב"ש סברי אסור להשתמש בכוס שאחוריו טמאות כדלקמן: **וליטמו ידים לכוס.** למה ליה דקאמר משקין שאחורי הכוס בלא משקין נמי מטמו ידים לכוס: **אלא ע"י משקין.** שהמשקין נעשין ראשונים מדרבנן. וא"ת כלי אינו מקבל טומאה אלא מאב הטומאה הני מילי מדאוריתא ומחמיר גזרה[ה] שיהו משקים ראשונים מטמאים כלי גזרה משום משקים זב וזבה שהן אבות הטומאה כגון רוקו ומימי רגליו: **וכ"ה אומרים בו'.** בתוספתא ה"ג לה וב"ה אומרים אחורי הכוס לעולם טמאים דבר אחר תכף לנטי"ל סעודה לגמלי דחיישינן שלא יטמאו הידים את אחורי הכוס לאו משום היא שאפילו לכתחלה מותר להשתמש בכלי שאחוריו טמאים ותוכו טהור כגון זה שמטמא[ו] אחוריו מחמת משקין דאמרינן היה בשמעתין תוכו טהור הלכך מחזיקין ושותין את הכוס תחלה קודם נטילה שאם אתה אומר נוטלין לידים תחלה שמא יהו אחורי הכוס טמאין גזרה שמא לא יהו הידים נגובות יפה ממי הנטילה ויטמאו המשקין שבידים מחמת כוס והן נעשים תחלה ויחזרו ויטמאו את הידים ונמצא אוכל בידים מסואבות: **ונטמי כוס לידים.** למה לי משקין בידים אפי' ידים נגובות נמי יטמא כוס לידים וכיון דהכי הוא נהי נמי דבכוס שלפני המזון עביד ב"ה תקנתא דשותהו קודם נטילה כוסות הבאין בתוך המזון מה תהא עליהן הלא מטמאין את הידים: **אין כלי מטמא אדם.** כלומר כלי כזה שנטמא בולד הטומאה אינו מטמא את הידים דקיי"ל כרבנן דפליגי עליה דרבי יהושע במסכת ידים (פ"ג מ"ח) בכלים שנטמאו במשקין ואומר את שנטמא באב הטומאה מטמא את הידים ושנטמא בולד הטומאה אינו מטמא את הידים שאין שני עושה שני ואע"פ שהספר מטמא את הידים[ט] אין למדים הימנו הלכך כוסות שבתוך המזון שהידים נגובין אינן מטמאין את הידים. ואם תאמר פעמים שיש משקין[י] תבשיל טופח על הידים אין תורת משקין עליו אלא תורת אוכל: **כלי שנטמאו אחוריו במשקין.** בכלי שטף קאמר דאילו כלי חרס אין מטמאין מגבן אפילו בטומאה דאוריתא[יא]: **שנטמאו אחוריו במשקין.** אין לך משקה שאינו ראשון לטומאה שאף אם נגע בשני עשאוהו חכמים תחלה: **אחוריו טמאין.** אף על פי שאין אדם וכלים מקבלין טומאה מן התורה אלא מאב הטומאה גזרו חכמים[יב] שיהו משקין מטמאין כלים מפני שמצינו שהוא אב הטומאה לטמא אדם וכלים מה"ת כגון זובו של זב ורוקו ומימי רגליו גזרו על כל המשקין שיטמאו כלים: תוכו

ורבי יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול. ואם תאמר מ"כ קשה הלכתא אהלכתא דהיא דרבי יהושע דתנון של עכנאי קי"ל כרבי יהושע וקי"ל כב"ה וי"ל דדוקא התם קאמר דאין משגיחין בבת קול דהבת קול היה כנגד הרוב וכבר אמרה תורה אחרי רבים להטות (שמות כג) אבל ב"ה היו רבים אע"פ שמייתי רבי יהושע הכא אע"ג דלא דמי דשאני התם דהבת קול היה כנגד הרוב האי תנא סבר טפי מרבי יהושע דאמר אין משגיחין בבת קול אע"פ שהרוב מסייע לבת קול הואיל וב"ש מחדדי טפי וא"ת מ"ש דבקדוש והבדלה מברכין קודם על היין ובברכת המזון אין מברכין עד לאחר שלש ברכות וי"ל דהיכי נעביד אם נברך קודם ברכת המזון א"כ יהא ברכת המזון היסח הדעת דבשלמא בשאר ברכות לא עקר נפשיה משתיה דבקדוש היה רוצה לאכול ובהבדלה היה רוצה לשתות אבל בברכת המזון עקר נפשיה משתיה: **מניחו עד לאחר המזון.** הכא משמע שמותר לעטוף קודם הבדלה. תימה הא אמיימר בת טווית (ע"פ דף קז.) פי' לן מעוותה לפי שלא היה לו יין להבדיל עליו. וי"ל דשאני אמיימר שהיה סבור שיהיה לו כוס לאחר מו מחמיר על עצמו היה והכא שאני דקסבר ברכת המזון טעונה כוס ולכך מניחו לברכת המזון: **טעמו פגמו.** פרש"ס דוקא לקדוש והבדלה צריך שלא יהא פגום אבל לשתות צריך לברך עליו אע"פ שהוא פגום דאסור ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה וקדוש והבדלה נמי לא אמרן אלא במקום דאפשר אבל אי אפשר מברך אפי' אפגום ונותן לתוכו מיס כדאיתא בירושלמי רבי יונה טעים אכסא ומתקן ליה פי' לאחר שהתה ממנו הוסיף עליו כל שהוא מיס או יין והיה מברך עליו: **גזרה שמא יטמאו משקין שבידים.** אבל בתוך הסעודה ליכא למיחש שהרי אדם מנגב ידיו יפה קודם אכילה דאמרי' [ט] האוכל בלא ניגוב ידים וכו' אבל בשתיה אין אדם מדקדק לנגב ידיו כל כך:

תכף

[ג] [עירובין ז.] ב"מ נט: מולין מד. יומא יד. פסחים קיד.,
[ד] תוספתא פ"ה הל"ג פסחים קב: קה:, [ה] תוספתא פ"ה הל"ג [פסחים קב.],
[ו] [פסחים קה:], [ז] [עירובין מ: פסחים קה:], [ח] [עירובין מ:], [ט] [שם], [י] [פסחים פ"ה הל"ג], [יא] [ע"מו' עירובין לט. ד"ה היה ומולין פז: ד"ה כל וכבריתו' יג: ד"ה ומלבן],
[יב] פרה פ"ח מ"ז טהרות פ"ב מ"ג ו [מולין לג.], [יג] תוגיגה כב: בכורות לח. כלים פכ"ה מ"ו נדה ז:, [יד] [ע"ב],
[מ] [לעיל נא:], [נ] עי' במהרש"א מה שהגיה בדברי רש"י אלו, [נא] [שבת יד:],
[נב] בס"ד: שנטמאו, [נג] [שבת יג.], [נד] בס"ד: משקה,
[נה] [מולין כד:], [נו] [שבת יד:],
[נז] [סוטה ד:],

הגהות הב"ח

(א) גב' ועל הכפמים שב"ש אומרים: (ב) שם וסברי ב"ש (ברכת המזון) תא"מ וג"ב ס"א וכן הוא בפירש"י ברכה:

מוסף רש"י

הנכנס לביתו במוצאי שבת מברך על היין. תמלא לפי שהוא תדיר ומדיר קודם (רשב"ם פסחים קב:). ואחר כך אומר הבדלה. הבדלה לבסוף, לפי שאלו הרמאזות קלרות וברכת הבדלה תרוכה לפיכך אומרה לבסוף (שם). ומשלשלין. לשון שלשלת שמתכרס יחד עם ברכת המזון (שם). המברך צריך שיטעום. לו הוא לו אחד מן הסומעים, וכשמיים אחד מהם יצאו כולם (שם קה:) משום דגנאי הוא לכוס של ברכה שלא יהנה אדם ממנו ולאחר שתהא ברכת היין דבוקא פרי הגפן שלא לגרוע (עורבין מ:). צריך שיעור. רביעית לוג (רשב"ם פסחים שם). כלי שנטמאו אחוריו. כלי עץ או של מתכת קאמר שמטמאין מגבן (חגיגה כב:). במשקין. דטומאה דרבנן היא, דמדאוריתא אין אוכל ומשקה מטמא כלי, שאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה, וגזרו חכמים שיהו משקין מטמאין כלי, לפי שיש משקה שהוא אב הטומאה ומטמא כלי מן התורה, כגון ריקו של זב וימי רגליו, הלכך הואיל וטומאה זו מדבריהם סופרים, אחוריו טמאים. ושאר משמיאין שבו טהורים, דעבדו רבנן היכר לחודיע שטומאה זו מדבריהם ולא יסרפו עליה תרומה וקדשים, כך היא תפורשת במסכת נדה פ"ק (חגיגה שם).

רב ניסים גאון

ור' יהושע היא דאמר אין משגיחין בבת קול. עיקר שלו הוא שאמר ר' יהושע בפרק הזהב (ב"מ דף נט) במעשה תנורו של עכנאי לא בשמים היא (דברים ל) כבר נתנה לנו על הר סיני וכו' כבר הזכרנוה לשעבר. ואלו האותאבות (ר"ל הקושיות) שנזכרו בכאן המברך צריך שיטעום וטעמו פגמו וכוס של ברכה צריך שיעור כולן ענפים יוצאין מן ההיא ברייתא דאקשו מינה כבר והתניא הנכנס לביתו במוצאי שבתות כו' ואיתא מיפרשא בפ' ערבי פסחים (דף קה) כי כשהזכירו זו הברייתא לשם אמרינן עלה שמע מינה מהא מתניתא ה' שמע שיבדיל על הכוס ורש"מ ברכה טענה כוס וש"מ כוס של ברכה צריך שיעור ורש"מ המברך צריך שיטעום ורש"מ טעמו פגמו: ונטמו ידים לכוס קאי בטומאת אחוריים כדתנן בפרק חומר בקודש (חגיגה כב) אחוריים ותוך ובית הצביעה לתרומה כלומר שאחוריו נטמאו במשקין ואעפ"ב תוכו טהור וכל שהוא בענין הזה הרי הוא מטמא את המשקים והמשקין עוד מטמאים דברים אחרים כדתנן בטהרות בפרק ח' (משנה ז) משקין שנטמאו באחורי כלי מטמאין אחד ופוסלין אחד ובתוספתא כלים [פ"ג] משקין טהורין הנתונין על הארץ ונגע בהן כוס שאחוריו טמאין או בית צביעתו נטמא משקין וטומאת אחוריים מדרבנן היא כדאיא בחורת כהנים [בפ' שמיני] רבי אומר תדע שאין טומאת משקין לכלים מן התורה [אלא מד"מ שאין טומאה מן התורה] מטמאה את כלי שטף מאחריו שאין תוכו טמא וכלים שנטמאו במשקין תוכו טהור ואין לך טומאת אחוריים אלא במשקין בלבד ובתרומה אבל בקודש הכל טמא דתנן מחמת הכוס זה הכוס קאי בטומאת אחוריים כדתנן בפרק חומר בקודש (חגיגה כב) אחוריים ותוך ובית הצביעה לתרומה כלומר שאחוריו נטמאו במשקין ואעפ"ב תוכו טהור וכל שהוא בענין הזה הרי הוא מטמא את המשקים והמשקין עוד מטמאים דברים אחרים כדתנן בטהרות בפרק ח' (משנה ז) משקין שנטמאו באחורי כלי מטמאין אחד ופוסלין אחד ובתוספתא כלים [פ"ג] משקין טהורין הנתונין על הארץ ונגע בהן כוס שאחוריו טמאין או בית צביעתו נטמא משקין וטומאת אחוריים מדרבנן היא כדאיא בחורת כהנים [בפ' שמיני] רבי אומר תדע שאין טומאת משקין לכלים מן התורה [אלא מד"מ שאין טומאה מן התורה] מטמאה את כלי שטף מאחריו שאין תוכו טמא וכלים שנטמאו במשקין תוכו טהור ואין לך טומאת אחוריים אלא במשקין בלבד ובתרומה אבל בקודש הכל טמא דתנן

עין משפט נר מצוה

[ה] ב מיי' פכ"ט מהלכות שבת הל' ט: טוש"ע או"ח סי' קפב סעיף ג:
[ו] ג מיי' פי"ח מהל' מאכלות הטומאות הלכה ב:
[ז] ד מיי' פ"ז שם הל' ה:
[ח] ה מיי' פ"ח שם הלכה ח:
[ט] ו מיי' פ"ז שם הל' ג ופי"ג מהל' כלים פ"ד:

רבינו חננאל

ור' יהושע הוא דאמר אין משגיחין בבת קול. פי' ר' יהושע בפ' הזהב בתנורו של עכנאי [הוא דאמר הכא הלכה כבית הלל]. [שאני עיולא יממא מאפוקי יממא וכו'. עיולי יומא מחבבינן ליה ולא מאחרינן ליה, אפוקי יומא דהיא תליא בהבדלה מאחרינן ליה]. [והאמר מר טעמו פגמו. לברכה]. [דתנן כלי שנטמאו אחוריו במשקין וכו'. פי' אם נפלו משקין טמאין באחורי הכלים, אם יש בתוכו תרומה לא נטמאת וכו'. וזהו שאמרו כלי שנטמאו אחוריו במשקין, אחוריו טמאין, תוכו אוגנו אזיני ידיו טהורין לתרומה אבל לא לקדש, נטמא תוכו נטמא כולו].

רב ניסים גאון (המשך)

ובגמ' דאין דורשין דבני מערבא (הלכה ה) ברש"י מתוך שאתה אומר לו ידיו שניות אף הוא בודל מן התרומה ולא מחמת משקה גזרו עליהם ויהיו תחלה ק"ו ומה אם טבול יום שהוא דבר תורה אינו אלא פוסל ידים שהן מדבריהם לא כ"ש ד"א כלום גזרו על הידים לא מפני כדי שיהא בודל מן התרומה מתוך שאתה אומר לו ידיו שניות אף הוא בודל מן התרומה ותנן בפרה פ' י"א (משנה ה) כל הטעון ביאת מים מדברי סופרי' מטמא את הקודש ופוסל את התרומה ומותר בחולין ובמשנת ידים בפ"ג התמיהו ואמרו לו לר"ע היכן מצינו שהידים תחלה ואמרינן תו והיך מטמאת את חברתה דברי ר' יהושע וחכ"א ידים שניות הן ואין שני עושה שני ולפי זה הטעם אין הידים מטמאין את הכוס אבל המשקין שאחוריו מטמאין מחמת ידים כדתנן במס' פרה (פ"ח משנה ז) כל הפוסל את התרומה מטמא את המשקין להיות תחלה חוץ מטבול יום ובפרק אור ל"י"ד (פסחים ד' יז) הן אומרין משקין הבאין מחמת ידים ובפרק יציאות השבת (דף יז) אמרי' האוכלין שנטמאו במשקין משקין דמאי אי נימא במשקין מחמת שרץ דאורייתא היא דכתיב (ויקרא יא) וכל משקה אשר ישתה אלא דנגעו במשקין הבאין מחמת (שרץ) [ידים] וגזרו רבנן על משקין הבאין מחמת ידים משום משקין הבאין מחמת שרץ ובתוספתא טבול יום (פרק א) תניא חומר בידים מטבול יום וכו' ומטמאין את המשקין לעשותן תחלה ולפי שעיקר טומאת ידים מדרבנן היא הוי ספיקה טהור כדתנן במס' טבול יום (פ"ב משנה ב) חומר בטבול יום מבידים שספק טבול יום פוסל את התרומה והידים ספיקן טהור. גזירה שמא יטמאו משקין שבידים